

OPNIEUW SREBRENICA

Op 10 april 2002 presenteerde het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) haar omvangrijke rapport over wat er gebeurde vóór, tijdens en na de val van Srebrenica.

Het thema is zo relevant dat wij deze aflevering gebruiken om u kennis te laten nemen van de epiloog van het NIOD-rapport. Dit deel vat de belangrijkste onderzoeksresultaten samen. De NIOD-onderzoekers wijzen nadrukkelijk op twee beperkingen die de lezer in het achterhoofd moet houden: 'Ten eerste vormen deze hoofdlijnen onvermijdelijk een sterk vereenvoudigde versie van de onderzoeksresultaten. De tekst van het rapport en de daarbij behorende bijlagen vormen niet alleen de bewijsvoering en onderbouwing ervan maar ook de meer precieze, genuanceerde en diepgaande formulering. Ten tweede gaat het al even onvermijdelijk om de keuze uit de vele in het rapport behandelde onderwerpen. Deze keuze werd bepaald door enerzijds wat de onderzoekers als de meest belangwekkende bevindingen beschouwden en anderzijds enkele in een eerder stadium door het publiek kennelijk als van veel belang beschouwde vragen'.¹

De regering accepteerde de bevindingen op hoofdlijnen en trad af. Een nieuwe regering zal bij de verdere discussie betrokken zijn.

Ook de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, luitenant-generaal A.P.P.M. van Baal besloot zijn functie ter beschikking te stellen. In zijn dagorder van 17 april lichtte hij zijn besluit nader toe. Het rapport bevat kritiek op het functioneren van de toenmalige landmachttop. Zijn initiële gedachte om niet terug te treden was gebaseerd op de overweging dat hij in de volle verantwoordelijkheid van zijn functie in een parlementaire enquête onder ede verantwoording wilde afleggen aan de volksvertegenwoordiging. Hij vond en vindt dat de term 'onwil' niet op hem van toepassing is. Uiteindelijk kwam hij echter tot de slotsom dat hij, als boegbeeld van de Koninklijke Landmacht en als de vertegenwoordiger van de huidige landmachttop, niet langer ten volle kon functioneren. Aanblijven zou – zo was zijn afweging – het belang van Defensie in het algemeen en dat van de KL in het bijzonder hebben geschaad.

De minister, mr. F. de Grave, informeerde dezelfde dag de Kamer, waarbij hij nadrukkelijk aangaf de analyse van de teruggetreden bevelhebber te delen. De publieke discussie naar aanleiding van het NIOD-rapport en de vragen die daarbij zijn gerezen over het functioneren van de toenmalige landmachttop, waartoe luitenant-generaal Van Baal als plaatsvervangend bevelhebber hoorde, maakte dat hij ook in de ogen van de minister niet langer goed kon functioneren. Door de eer aan zichzelf te houden bespaarde luitenant-generaal Van Baal zijn minister een ander probleem. Het was immers dezelfde bewindsman die de afgetreden bevelhebber had voorgedragen voor de hoogste functie binnen de KL. De minister spreekt uit dat betrokkene zeer goed heeft gefunctioneerd als bevelhebber sedert 6 april 2001 en een substantiële bijdrage heeft geleverd aan de modernisering van de landmacht.

In zijn brief aan de Kamer gaat mr. De Grave ook in op de 'onwil-problematiek'. Het vertrek van de BLS laat onverlet dat het kabinet, door de overname van de hoofdlijnen van het NIOD-rapport, de conclusie onderschrijft dat er in de periode 1995-1996 sprake was van onwil bij de landmacht ten aanzien van de informatievoorziening van de toenmalig minister, Voorhoeve. Bij de presentatie sprak professor J.H.C. Blom overigens niet van 'landmacht', maar van 'de top van de KL'.

Dit vraagt om een nadere verklaring inzake de personen waarop het verwijt van onwil van toepassing is. Het rapport zelf geeft hierop geen eenduidig antwoord. De minister bezint zich sindsdien op de vraag hoe die duidelijkheid te verkrijgen. Het is niet vreemd dat gezaghebbende persoonlijkheden zich niet bereid verklaarden om een soort integriteitonderzoek bij de nog resterende vertegenwoordigers van de toenmalige KL-top uit te voeren. Allereerst loerde de te verwachten parlementaire enquête. Maar er was méér. Iedereen heeft recht op woord en weerwoord. Los daarvan verdienen uitspraken kritische toetsing aan gebruikte en mogelijk nog niet geraadpleegde bronnen. Een integriteitsonderzoek kan zich daarmee ook niet beperken tot medewerkers van de landmacht. Het gaat immers om de informatievoorziening in de richting van een minister en daarbij spelen ook medewerkers van buiten de KL een rol. Verdere waarheidsvinding zal nu moeten komen via een parlementair onderzoek.

Binnen een week deed een zogeheten 'Tijdelijke Commissie' onder leiding van het Kamerlid Middelkoop verslag van haar

bevindingen. Zij gaf hiermee uitvoering aan de motie van Melkert van 17 april 2002, houdende het besluit tot het instellen van een tijdelijke commissie die tot taak heeft voor het debat op hoofdlijnen te rapporteren over onderwerpen voor een mogelijk parlementair onderzoek van korte duur.² De commissie beveelt een Parlementaire Enquête aan, met als doel de Kamer in staat te stellen een definitief oordeel te vellen over het optreden van de Kamer, de Nederlandse regering en de ambtelijk/militair verantwoordelijken in de aanloop naar, tijdens, en na afloop van de gebeurtenissen in Srebrenica. Dit onderzoek dient ter aanvulling op de conclusies die eerder door de Tijdelijke Commissie Besluitvorming Uitzendingen en door het NIOD zijn getrokken.³

Zij onderkent vier onderwerpen die nader onderzoek verdienen. Allereerst de voorbereiding tot uitzending, de periode tot januari 1994. Ten tweede de periode 1994 tot 1 juli 1995. In die periode constateerde minister Voorhoeve dat de situatie in de enclave 'uitzichtloos' is. Ten derde de gebeurtenissen rond de val van de enclave in juli 1995 en ten vierde de nasleep. Hierbij staat de informatievoorziening over de gang van zaken tijdens en na de val van Srebrenica (waaronder de debriefing) centraal.

Het onderwerp verdient dit publieke debat. De parlementaire enquête kan verder bijdragen aan waarheidsvinding. Wat 'de' waarheid is, is soms ook afhankelijk van wie en wat men is, waar men zich bevindt en wat men weet of vermoedt. Het belangrijkste is dat, in aanvulling op het NIOD-onderzoek, nog openstaande vragen aan alle relevante hoofdrolspelers kunnen en zullen worden voorgelegd.

De epiloog vormt een goede aanzet om het verdere debat inhoudelijk te verstaan.

¹ NIOD-rapport, blz. 3126.

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 28 334, nr. 2.

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 28 341, nr. 1.